

Ο Ν Ο Υ Μ Ξ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός θνώνεται ήμα
δείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Διδάσκων των λέξεων
είναι ο λαός.
ΣΟΛΩΜΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε΄

ΑΘΗΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 268

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Η Άρρωστη Δούλα (συνέχεια).
Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ. Στους δημοτικιστάς.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. 'Από παλιά σεργάρι. —
'Ο άνθρωπος του Τεχνίτη.
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Γλωσσολογικά. — 'Ο δάσος κ' η άνα-
δουλειά.
LE CHEVALIER κ.τ.λ. Το Βασιλικό και η Νέα Σκη-
νή (δύο επικλήσεις σε δύο ζωντανά).
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Τόνης Χριστίδης.
ΠΑΡΑΥΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΑΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΑΣ

Τό άρθρο του Α. Ντέλου στο «Νουμξ» για τό βιβλίό μου «τό κοινωνικό μας ζήτημα» και υερικά ένθαρρυντικά γράμματα άλλων δημοτικιστών με ύποχρεώνουν νάνταλλάζω μαζί. Σας μερικές ιδέες για πολλά σοβαρά ζητήματα τό ύποία μαζί ένδιχεφόνον έξ ύσου. Μερικοί από τούς δημοτικιστάς συμφωνών-
τας σε πολλά μαζί μου, μου παραπονέθηκαν πώς δέν έξετιμήσα στο βιβλίό μου τό δράση τους όπως έ-
πρεπε. Άλλοι πάλι νομίζον ότι όλως διόλου έρ-
νούμαι τό θετικά δράση τους. Είναι περιττό νά το-
νίσω πώς όλα αυτά είναι καθαρή παρεξήγηση. Πώς
μπορούσα νάρνηθώ κάθε ωφέλεια τών δημοτικιστών
άφου τούς όνομάζω «άτρομήτους υπερχάχους τής
ζωντανής μας γλώσσας» «τά μόνα ίκανά πρós θετι-
κήν εργασίαν στοιχεία του τόπου»; κ.τ.λ. κ.τ.λ. Έ-
γώ είπα μόνον ότι «σχετικώς δέν έπραξαν πολλά»
και τόυτο διότι ή τακτική τους ήταν ούτοποστική.
Δηλαδή με άλλη καλύτερη τακτική σε είκοσι χρό-
νια θά μπορούσαν νά κάνουν πολύ περισσότερο! Κα-
θώς βλέπετε, ή διαφορά είναι στο ζήτημα τής τα-
κτικής. Και όπως ξέρετε, από την όρθότητα τής τα-
κτικής εξαρτάται πολλές φορές τό πόν. 'Η ιστορία
τής ευρωπαϊκής κοινωνίας μας παρουσιάζει πολλά
παραδείγματα κινήσεων που στην αρχή καρκινοβα-
τούσαν επειδή ή τακτική τους ήταν ούτοπιστική,
μόλις όμως την αλλάζανε έκαναν άλματα προόδου.
Και τώρα θά πητε: Τί πράγμα είναι επί τέλους αυ-
τή ή τακτική; 'Η τακτική είναι τό αποτέλεσμα ό-
λοκληρου έγχεραλικού συστήματος, ολοκληρου φιλο-
σοφικής άπόψης. Άλλο άποψη, άλλο τακτική!
'Αν έγώ δέν συμφωνώ μαζί σας όσον άφορα την τα-
κτική, αυτό προέρχεται διότι τό φιλοσοφικό μου σύ-
στημα, ή κοινωνική μου αντίληψη δέ συμφωνεί με
τή δική σας. Προτού λοιπόν σας μιλήσω περί «τα-
κτικής» πρέπει νά ύποδείξω ποιά είναι ή διαφορά
μεταξύ τής δικής μου και τής δικής σας κοινωνικής
αντίληψης. Τότε και ή διαφορά τής τακτικής θά

φανή μόνη της καθαρά. 'Ισως μερικοί στην αρχή
βρούν τις «φιλοσοφικές συζητήσεις» περιττές, τούς
παρακαλώ όμως θερμά νά διαβάσουν ως τό τέλος με
ύπομονή και τότε θά ίδούν τό μεγάλη τους σπου-
δαιότητα και θά πεισθόνε τί μεγάλη οικονομία χρό-
νου γίνεται, πόσες παρεξήγήσεις, επεξηγήσεις κ.λ.π.
κατόπιν άποφεύγονται όταν εύθως έξ αρχής διατυ-
πωθί ένα συνεπές σύστημα.

Κάθε σοβαρός άνθρωπος που έπαυσε πλέον νά
ζή «μηχανικώς» και θέλει νά καταλάβη «τόν έξω
κόσμον» δέν μπορεί νά μήν προβάλη στον έαυτό του
τις ακόλουθες δύο έρωτήσεις: 1) 'Η κοινωνία μένει
στάσιμη ή κινείται, εξελίσσεται; 2) 'Αν εξελίσσε-
ται, γίνεται αυτό σύμφωνα με ώρισμένους νόμους ή
έτσι είκει και ως έτυχε; Καθώς βλέπετε ώρισμέ-
νες και λογικές έρωτήσεις που χρειάζεται άμηση ά-
πάντηση. Συνήθως δύο ειδών άπαντήσεις δίνονται
στα έρωτήματα αυτά. 'Η πρώτη άπάντηση είναι ή
έξης: 'Η κοινωνία δέν μένει στάσιμη, διαρκώς εξε-
λίσσεται σύμφωνα με ώρισμένους νόμους, τούς ό-
ποιους ό άνθρωπος μπορεί άντικειμενικώς νά σπου-
δάση. Σύμφωνα με τή θεωρία αυτή τής εξέλιξης
πρέπει τά φαινόμενα νά τά φανταζόμαστε ότι κι-
νοούνται, εξελίσσονται όλα μαζί, έχουν τήν ίκανότη-
τα νά μεταβαίνουν από τή μία κατάσταση στην άλ-
λη, νά μετατρέπονται τό ένα στο άλλο, έν γένει
έχουν άμηση όργανική σχέση και συγγένεια, συνδέον-
ται με χιλίους δεσμούς άναμεταξύ τους, πηγάζει τό
ένα από τό άλλο κ.τ.λ. 'Ε' αυτό πρέπει πάντοτε νά
εξετάζονται όλα μαζί, νά ζητείται ή μεταξύ του-
σχέση και άλληλεπίδραση, νά ζητείται ή ήπροηγυ-
μένη τους κατάσταση από τήν όποία γεννήθηκαν δι'
εξέλιξης και επί τής βάσει τής τωρινής τους κατα-
στάσεως νά ζητηθί, άν είναι δυνατόν, ή μέλλουσα
κατάσταση στην όποία θά μεταβούν κ.τ.λ. Με δύο
λόγια: πρέπει νά εξετάζονται τά κοινωνικά φαινό-
μενα «έν τή πορεία τής εξέλιξής των». Αυτή εί-
ναι ή μία άπάντηση. 'Η άλλη έχει έντελώς αντί-
θετο χαρακτήρα. Σύμφωνα με' αυτή: Καί άν ακό-
μα παραδεχθόνε ότι διαρκώς κινείται ή κοινωνία,
αυτό γίνεται όχι σύμφωνα με ώρισμένους νόμους σε
μία ώρισμένη διεύθυνση τήν όποία μπορούμε νά σπου-
δάζουμε και κάπως νά προβλέπουμε, αλλά έτσι τυ-
χαίως. 'Επομένως τά κοινωνικά φαινόμενα πρέπει
νά τά φανταζόμαστε ως ξεχωριστά, ανεξάρτητα, ά-
σχετα άναμεταξύ τους, πηγάζοντα μόνον από τήν
ανεξάρτητη και ελεύθερη θέληση του ανθρώπου, ή
όποιαώς ελεύθερη δέν μπορεί νά ύπάγεται σε κανέ-
να νόμο! 'Ο Γερμανός φιλόσοφος 'Εγκελ, τήν πρώτη
τή μέθοδο που ζητεί νά εξετάση τά φαινόμενα, «έν
τή πορεία τής εξέλιξής των» τήν όνόμασε διαλεκτι-

κή, τή δεύτερη που φανταζεται τά φαινόμενα ως ά-
ποκρυσταλλωμένα, ανεξάρτητα, άσχετα άναμεταξύ
τους, τήν όνόμασε μεταφυσική. ('Αν και οι όροι αυ-
τοί δέν είναι επιτυχείς, έν τούτοις θά τούς μεταχει-
ριστόυμε επειδή δέν υπάρχουν άλλοι καλύτεροι).

Οι «μεταφυσικοί» παίρνοντας ως τελευταία αί-
τία τών φαινομένων τήν «ανεξάρτητον θέλησιν» τών
άνθρώπων άναγκάζονται νά βλέπουν τόν κόσμο μάλ-
λον με ιδεαλιστικά μίτια. Τούς είναι πλέον δύσκολο
νά γυρέουν πίσω από τις ιδέες τών ανθρώπων άλλες
βαθύτερες αίτίες που νά τις γεννούν, τις δι' υλικές
ανάγκες του ανθρώπου και τής κοινωνίας τις θεω-
ρούν σαν κάτι έπουσιώδες, δευτερεύον που δέν αξί-
ζει και νά λαμβάνεται ύπ' όψιν. Οι «διαλεκτικοί»
τουναντίον βλέπουν συνήθως τόν κόσμο με αντίθετα
μάτια. Στην «αδιάλειπτον σειράν τών φαινομένων»
οι εκάστοτε ιδέες τών ανθρώπων χάνουν γι' αυτούς
τήν ανεξάρτητη σημασία τους και καταντούν ως
άποτέλεσμα μάλλον, ως άπώλυσμα βαθύτερων αί-
τιών, υλικών συνθηκών τής εκάστοτε εποχής. 'Ο,τι
λοιπόν για τόν «μεταφυσικόν» είναι αίτία, για τόν
«διαλεκτικόν» καταντí άποτέλεσμα ή τό πολυσύμ-
πτωμα, ύποκρυπτον βαθύτεραν κοινωνικήν και υλικήν
αίτιαν και βάσιν». Και τώρα για νά φανή καλύτε-
ρα ή διαφορά μεταξύ «μεταφυσικής» και «διαλεκτι-
κής» μεθόδου θά φέρουμε μερικά χειροπιαστά παρα-
δείγματα:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιός έκανε τή γαλλική επανά-
σταση;

α') ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσική: Τή γαλλική έ-
πανάσταση τήν έκαναν οι «έγκυκλοπαιδισταί» με
τις ιδέες και τά συγγράμματά τους. 'Η κι άλλως:
Τήν έκαναν ό Μιραμπώ, Μαρξ, Δαντών, Ροβεσπιέ-
ρος κ.τ.λ. κ.τ.λ.

β') ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική: 'Η γαλλική έπα-
νάσταση ήταν άναπόφευκτο άποτέλεσμα οικονομικής
έπαναστάσεως! 'Η βχθμιαία οικονομική εξέλιξις έ-
γέννησε νέα δυνατή κοινωνική τάξη, τή «μπουρζουα-
ζία», ή όποία δέν μπορούσε πλέον νά ύποφέρει τό ζυ-
γό τής κυρίαρχης άριστοκρατικής τάξεως που άντι-
προσώπευε τό παλαιό οικονομικό φεουδαλικό σύστη-
μα. 'Η επανάσταση δέν ήταν άλλο τι παρά ή άνα-
πόφευκτη σύρραξη αυτών τών δύο κοινωνικών τά-
ξεων. (Τό ίδιο έγινε και στέλλα κράτη). Οι έγκυ-
κλοπαιδισταί δέν ήταν άλλο τι παρά οι άσυνείδητοι
άπολογηταί τών άπελευθερωτικών τάσεων και ά-
παιτήσεων τής τάξεως και τής εποχής τους. 'Ο Μι-
ραμπώ, Ροβεσπιέρος και Δαντών ήσαν οι άπαραίτη-
τοι ήρωες παρομοίων μεγάλων λαϊκών κινήσεων. 'Αν
δέν είτανε αυτοί, θά είτανε άλλοι! Λοιπόν αυτοί εί-

ταν όχι αίτια της επανάστασης, άλλ' αναπόφευκτο γέννημα, αποτέλεσμα αυτής.

ΕΡΩΤΗΣΗ : Πώς γεννήθηκε ή θρησκευτική μεταρρύθμιση στη Δύση;

α') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσική :** Αίτια της μεταρρυθμίσεως εΐταν ο Λούθηρος, ο Καλθίνος κ.τ.λ.

β') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική :** Έκτός από τους βαθύτερους οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους που την προετοίμασαν, ή μεταρρύθμιση εΐταν αναπόφευκτη συνέπεια μακρών και μεγάλων παραπόνων του χριστιανικού κόσμου εναντίου στην ιδιοτελή, δεσποτική και διεφθαρμένη πολιτική του καθολικού κλήρου. Ο Λούθηρος, Καλθίνος και λοιποί αναμορφωταί ήσαν «οι καλύτεροι διατυπώσαντες» μιὰ γενική απάντηση και επιθυμία ολοκλήρου έποχης.

ΕΡΩΤΗΣΗ : Ποιά είναι ή αίτια που γέννησε τη μεγάλη ρωσική φιλολογία;

α') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσική :** Η ζωντανή γλώσσα! Μόλις οι Ρώσοι ήκανόνισαν το γλωσσικό τους ζήτημα, δημιούργησαν τέτοια αξιόλογη φιλολογία.

β') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική :** Κάθε φιλολογία εν γένει είναι απαύγασμα κοινωνικής ψυχολογίας, αυτή δε αποτέλεσμα κοινωνικών συνθηκών, κι' αυτή βαθύτερων υλικών κ.τ.λ. Η ρωσική φιλολογία είναι ή κατ' εξοχήν κοινωνική φιλολογία. Για να καταλάβω κανένας τη μεγάλη της εσωτερική δύναμη και ειλικρίνεια, πρέπει να γνωρίζει καλά τις έκτακτες συνθήκες στις οποίες έζησε ή ρωσική κοινωνία στα τελευταία 100 χρόνια του φεουδαλο-αριστοκρατικού καθεστώτος. Ένώσω το φεουδαλικό καθεστώς βρισκόταν ο δλη του τήν ακμή και δύναμη, ο δε λαός σε πλήρη άμαθεια και δουλεία, οι αριστοκράτες συγγραφείς δεν προχωρούσαν παραπάνου από τον φεουδοκλασικισμό. Η γαλλική όμως επανάσταση κ' ή αφύπνιση των άστικών στοιχείων της δύσεως, έδωκαν νέα τροπή στα πράγματα. Τα ρωσικά στρατεύματα γυρίζοντας από το Πικρίσι φέρανε μαζί και τις νέες άστικές ιδέες. Τα καλύτερα παιδιά της άριστοκρατίας — αξιωματικοί και ποιηταί — εμπνέοντο τώρα με φιλελεύθερες άρχές, οι οποίες τους ώδήγησαν μοιραίως στο κίνημα του Δεκεμβρίου κι' από κει στην κρεμάλα και στη Σιβηρία. Η άρχή όμως γίνηκε, τα πρώτα σπέρματα είχανε ριχτή. Ο μεγάλος Πούσκιν, που τυχαίως γλώττωσε την τύχη των φίλων του, δημιουργεί τώρα λαϊκή ποίηση με λαϊκή γλώσσα και ψυχολογία προσπαθώντας κατά τη

φράση του ανά ξυπνήση στο λαό με τη λύρα του αγαθά αισθήματα! Οι άνωμαλες όμως συνθήκες της έποχης του τον ώδηγούν σε μονομαχία όπου και σκοτώνεται. Την ίδια τύχη βρίσκει και ο άλλος μεγάλος ποιητής Δέρμοντωφ. Ο Γκριμπογιέδωφ και ο Γόγολ γράφουν στο μεταξύ δυο πρώτης τάξεως κοινωνικές κωμωδίες (αδυστυχία το πολύ μυαλό και αδ' επιθεωρητής), αμείλικτη σάτυρα της φεουδαλικής έποχης τους. Τα άθανάτα έργα και σήμερα άκόμα παίζονται! Μα ο Γκριμπογιέδωφ στέλνεται στην Περσία όπου και βρίσκει μοιραίο θάνατο. Ο Γόγολ πεθαίνει υπό την επιτήρηση της άστυνομίας. Η ίδια άστυνομία παρακολουθεί τις τελευταίες στιγμές του μεγάλου κριτικού Μπελίνσκι, ο έποιος με τη φλογερή του καρδιά και τα μεγάλα του ιδανικά έσκόρπισε ένθουσιασμό γύρω του. Ο Τουργένιεφ στο μεταξύ φυλακίζεται. Το Δεστογιέφσκι τον ώδηγούνε στην κρεμάλα όπου και τον συγχωρουν για να τον στείλουν άμέσως στη Σιβηρία. Ο Μπακούνιν και Γέρτσεν, δυο μεγάλοι χαρακτήρες του αιώνας, το σκάνουν στο έξωτερικό, ο πρώτος για να αγωνισθή υπέρ του κόσμου και διαδόχη άναρχικό σύστημα, ο δεύτερος για να βροντοφωνήση με τον ακώδωνα του απ' το Λονδίνο τις άτιμιες του καθεστώτος. Η επίδρασή του κολοσσιαία διαβάζεται και στους αύλικους κύκλους! Το φλέγον ζήτημα της ήμέρας «ή άπελευθέρωση των δούλων χωρικών» εμπνέει στον Τουργένιεφ «τις σημειώσεις κυνηγού», στο Γρηγορόβιτς «τον κολομοίρο Αντώνη», στον Πίσεμσκι «την πικρή τύχη». Η πανωλεθρία του Κριμαϊκού πολέμου δείχνει επί τέλους δλοφάνερα τη σαπίλα του καθεστώτος. Ο νέος αυτοκράτορας έρχεται με μεγάλες μεταρρυθμίσεις. Οι χωρικοί έλευθερώνονται. Οι πόλεις και οι δήμοι άποχτάνε σχετική αυτοδιοίκηση. Γενικός ένθουσιασμός, γενικές έλπίδες, μεγάλα σχέδια, μεγάλα όνειρα! Ολόκληρη σειρά μεγάλων συγγραφέων αναφάνεται με μιὰς: Γοντσαρόφ, Οστρόφσκι, Νεκράσωφ, Σαλιτικόφ, Δομπρολιούμπωφ, Πίσαρεφ, Τσερνισέφσκι, Δανιλέφσκι, Λεσκόφ, Κατκόφ. Στα έργα τους θα βρήςτε όλη τη μεγάλη έποχή. Δίαισοδοξία, έλπίδες, όνειρα στην άρχή, — άπαισιοδοξία, άντιφάσεις, σύγχυση στο τέλος! Γιατί τα μεγάλα όνειρα δε βαστάζανε πολύ. Οι αμισές μεταρρυθμίσεις δεν ήκανοποίησαν κανένα όπως έπρεπε, στο τέλος δε τους έψύχραναν όλους. Άριστέρα έφώναζαν: Έμπρός λοιπόν συμπληρώστε τις! ο δεξιά: «Τα βλέπουν ταποτελέσματα των μεταρρυθ-

σεων; πίσω λοιπόν στην παλαιά δουλεία!» Η κυβέρνηση με την άσπασια και τα ήμιστρα ένισχύει τη σύγχυση. Από την άλλη μεριά ή ριζοσπαστική νεολαία εξιδανικεύει το χθισινό δούλο χωρικό και δημιουργεί διάφορα ούτοπιστικά σοσιαλιστικά συστήματα για να τον σώση. Άθρόα τρέχει στα χωριά για να τον κατηχήση, να τον αναπτύξη. Η κυβέρνηση την καταδιώκει άμείλικτα, άπαντα κι' αυτή με τρομοκρατικά σκοτώνεται: ο Τσάρος! Ο διάδοχος του έρχεται πλέον με ώρισμένες άντιδραστικές τάσεις. Νέα τρομοκρατία άρχίζει. Ο,τι φιλελεύθερο, γερό και δυνατό, καταδιώκεται, φυλακίζεται, έξορίζεται. Οι άλλοι πέφτουν σε άπαισιοδοξία, έννευρισμό, κούραση, χάνωση. Γενική άπάθεια, ο χαρκτηρισμός της νέας έποχης. Ο Τσέχωφ, ο μεγάλος της ποιητής. Στα διηγήματά και τα δράματά του μας δίνει ολοκληρη πινακοθήκη άπαθών, κουρασμένων, άδυνάτων, απεριττών ανθρώπων. Τώρα βγαίνει και ο Τολστόι με τις μυστικοπαθείς άναρχικές ιδέες του και τη θεωρία: «ήδη άντιστέκεσαι στο κακό!» Άλλά και αυτή ή κατάσταση δε βρεστά πολύ. Η οικονομική εξέλιξη κάνει στο μεταξύ άθρόονα τη δουλεία της. Η βιομηχανία αναπτύσσεται πολύ: δυνατή λαϊκή τάξη δημιουργείται. Πολυάριθμοι εργάτες — προλεταριοί αναφάνονται. Ο προλεταριακός σοσιαλισμός (Μαρξισμός) βίαια έισχωρεί μαζί τους έκτοπίζοντας σιγά σιγά το μικρομπορζουαζικό ούτοπιστικό σοσιαλισμό. Οι προλεταριοί άναπτύσσουν τη δύναμή τους και μας δίνουν το μεγάλο τους ποιητή και άπολογητή Μαξίμ Γόρκι! Νέες δυνάμεις μαζεύονται. Η επανάσταση ξεσπά...

Και τώρα μερικά Έλληνικά παραδείγματα.

ΕΡΩΤΗΣΗ : Ποιά είναι ή αίτια που δεν έχου- με αξιόλογη νεοελληνική φιλολογία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσική : Η ψόφια καθαρεύουσα!

ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική : Δέ φταίει μόνον ή γλώσσα. Την αίτια του κακού πρέπει να τη ζητήσουμε στην κοινωνική μας ψυχολογία, ή οποία είναι αποτέλεσμα κοινωνικών συνθηκών κι' αυτή πάλι άλληλένδετη με ολόκληρο ιστορικό παρελθόν. (Ίδ. από κοινωνικό μας ζήτημα). Τα φιλολογικά προϊόντα μπορούμε εν γένει να τα χωρίσουμε σε τρεις κατηγορίες: α) Προϊόντα ζωντανή και φυσικά βγαλμένα από την έποχή τους. Σαυτά βρίσκουμε τις ιδέες, τα συνκισθήματα, τις προοδευτικές τάσεις, εν γένει την ιδεολογία ολόκληρης έποχης. Αυτά είναι τα κατ' εξοχήν άγαπητά και παιδαγωγικά έργα στους

ΨΥΧΑΡΙΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Την ίδια μέρα που την άλλαξόδεσε και τράμαξε, είδε τάπογεμα και κάτι άλλο που πήγε στον τόπο της ή καρδιά του. Η Κατινούλα εΐτανε να σηκωθεί και τοιμαζότανε. Ήθελε να χτενιστή, πλαγιασμένη άκόμη στο κρεβάτι. Ο Αντρέας της έβλεπε μαξιλλάρια να κκουμπήση. Της έδωσε το χτένι. Μά που να χτενισή μαλλιά άμπεοδεμένα που έδω και μισή πομάδα χτένι δεν τάγγιζε; Πώς να το κατορθώση με την κούραση που της άπόβλεπε σε κάθε κίνημά της; Πονούσε ο Αντρέας με την προσπάθεια, με το πάσκισμα της ταλαιπώρης και θάμαζε συνάμα το πρόσωπό της το τεντωμένο που ένέργεια γράφανε, που λές και γράφανε πείσμα όλα του τα μυσείδια. Τοιμουδιά δεν έβγαζε, μήπως καταλάβη

*) Η άρχή του στο 228 φύλλο.

τίποτις ή Κατινούλα. Στο τέλος έφεξε νίκη στο πρόσωπο το κομμένο, το χλωμό. Χτενισμένα τα μαλλιά της μιὰ μορφιά, και χαμογέλασε του άφέντη. Χαμογέλασε κι ο ίδιος. Της εΐπε κι' ένν μπράβο δυνατό. Κι άξίζε το μπράβο τέτοια θέληση.

Στη θέληση της Κατινούλας έλιπιε ο Αντρέας. Το ήξερε πως ή μικρή του βίβιτα της είχε κάμει πολύ καλό. Και δε γελάστηκε. Την άβριανή άφου έφυγε, πρώτη του Μάρτη, έλαβε δυο τηλεγράφους άπανωτούς, που του διάβαζε κι αναγάλλιαζε: «Ω. 11.40 πρ. Άξιόλογη νύχτα, 36°8. Πάνε όλα βολοί: αξιόλογη όρεξη: άρχίζει μέρα φτυχιμένη.» — «Ω. 5.55 βρ. Θεόγλυκη όρεξη, 38°. Πόνος κανένας. Ίπνος κωμωδία. Πολύ φτυχιμένη.» Έλεγε κωμωδία τον ύπνο της, γιατί ο Αντρέας την περιγελούσε στο Μπ... που κοιμότανε τόσο νόστιμα τόσες ώρες, σαν το μικρό γατάκι. Ακυπρό και το γράμμα της πέμτης: «Πολυαγαπημένο μου άφέντη, Άλήθεια είναι να πόρηση κανείς με το τί καλά που είμαι σήμερα. Δεν πόνεσα διόλου διόλου. Η νύχτα πολύ πολύ καλή: ώραία ή όρεξή μου: ήπια σήμερα το πρωί μιὰ καλή τάσσα καφέ κι' έφαγα το φωμί μου άλάκαιρο, χωρίς νάψωψ ψίχουλο. Το μεσημέρι, μιὰ σούπα της προκοπής, πατάτες τηγανητές, χορ-

τρικό, και την κωμποτιέρα κρέμα που την είδε ψές ο Κύριος στην καμερή μου και που με τόσο καταφρόνιο τους έλεγα να μου τη σηκώσουνε, άλλάκαιρη την κατέβασα, με το συμπάθειο. Άφέντη, συλλογιούμαι τον Άπρίλη που θα γυρίσω σπίτι και θα βρω τώρα πως τα πράγματα θα πάνε γλήγορα και καλά. Σήμερα έχω πολύ κέφι: θερμοκρατία, 36°8 και το βράδι 38° σωστό: με ότι που μ' άλλαξόδεσανε, και κουράστηκε λιγάκι, φαίνεται. Μισή ώρα πριν είχα πάρει μιὰ χουλιανιά του καφέ από το δυναμωτικό άφτό του κ. Κούρη, το κεντιστικό, που λέει, και μοιάζει τόντις να μου κάνει πολύ καλό. Άπόψε όλους σας φιλώ με χαρά μεγάλη, γιατί το ναϊάθω πως καλά τα παμε. Κοιμήθηκα όλο τάπογεμα σαν το μικρό γατάκι.»

Πρόθυμο πρόθυμο και το γράμμα της παρασκευής, δυο: Σας γράφω μπροστά στην τζιμινιά της καμερής μου, μπροστά στη φωτιά που λάμπει, γιατί θελήσα σήμερα να σηκωθώ για να μου στρώσουνε το κρεβάτι και να μπορέση να μου βάλη από πίσω λίγη πομάδα ή Βιχτώρια πολύ πολύ, να σας πώ, ή πομάδα δε φελζ με όπως κι αν είναι, ή Βιχτώρια θέλει να βάζη από λίγη κάθε μέρα κι' έτσι πιστεύει πως με τον καιρό κάτι θα γίνη. Τις ύγκοκιν-

συγχρόνους, άθάνατα δὲ γὰρ τίς μέλλουσαι γενεαί, ἐπειδὴ ἔχουν μεγάλη ιστορικο-ἐκπολιτιστικὴ σημασία καὶ χαρακτηρίζουν ὁλόκληρην ἐποχὴν.

β') Τὰ ἀέκτος ἐποχῆς καὶ τόπου «παγκοσμίου ψυχολογίας» ἔργα ποῦ οἱ συγγραφεῖς του σύμφωνα με τὸ ἡαρακτῆρα τους καὶ τὸ φιλοσοφικὸ τους πνεῦμα ὑψώνονται ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τους προσπαθώντας νὰ συλλάθουν «τὸ αἰώνιο καλὸ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ χρόνους». Τέτοιους τιτάνες καλλιτέχνες—φιλοσόφους λίγους ἔχει νὰ μᾶς δείξῃ ἡ παγκόσμια φιλολογία, κανένα Γκαίτε ἢ Σαίξπηρ κ.τ.λ. γ') Τὸ ἀντίθετο τῶν φυσικῶν, ζωντανῶν, ἀθάνατων, τὰ ἀφύσικα, τεχνητὰ καὶ ἐπομένως θνησιγενῆ ἔργα. Εἶναι τὰ ἔργα ποῦ ἀπομιμῶνται ἄλλας ἐποχάς. Τὸ μόνο χαρακτηριστικὸν τους εἶναι ὅτι μετὰ τὴν ὑπαρξὴν τους ἀποδείχνουν τὴν στασιμότητά, τὴν ἀνωμαλία, ἐν γένει τὴν ἀνικανότητά τῆς ἐποχῆς τους νὰ δημιουργήσῃ ἔργα ζωντανά. Κλασσικὸν παράδειγμα τέτοιων προϊόντων εἶναι ὁ ψευδοκλασικισμὸς ποῦ συμπύπτει μετὰ τὴν στασιμότητά τῆς φεουδαλικῆς ἀπολυταρχίας. Οἱ συγγραφεῖς μὴ μπορῶντας νὰ θίγουν τὴν ἐποχὴν τους τῶριζαν στὴν ἀπομίμηση περασμένων ιδεολογιῶν, περασμένων ἐποχῶν. Οἱ Γάλλοι ἀπειμιμῶντο τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, οἱ Γερμανοὶ καὶ Ρῶσοι τοὺς Γάλλους κ.λ.π. Ἐννοεῖται ὅλα τὰ ἔργα αὐτὰ μῦλους τοῦ ὕμνου; στίχους εἴτανε θνησιγενῆ στὴ σύλληψή τους; παγερὰ προϊόντα. Ἀναφορικῶς μετὰ τὴν Ἑλλάδα μποροῦμε μετὰ δύο λόγια νὰ εἰποῦμε: ἂν ἐξαίρεσουμε λίγα ζωντανὰ προϊόντα ποῦ γράφηκαν στὶς εἰλικρινεῖς στιγμὲς τῆς ἐπαναστάσεως, σχεδὸν ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπομίμηση περασμένων ιδεολογιῶν, ἐπομένως ἔργα νεκρὰ στὴ σύλληψή τους. Κι' αὐτὸ ἔγινε διότι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀνατρέφεται καὶ ὑπνωτίζεται μετὰ ἰδεολογία περασμένων ἐποχῶν, ποῦ τὴ νομίζει δική της, τωρινή, ἂν καὶ οἱ κοινωνικαὶ συνθήκες ποῦ τὴν ἐγέννησαν περᾶσαν πιά. Κι' αὐτὸ πάλι γίνεται ἀπὸ λόγους ιστορικο-πολιτικούς, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάδα ἂν καὶ εἶναι σήμερα καθαρῶς ἀστικὸν κράτος, εἶναι ἀναγκασμένη ἐξ αἰτίας τῆς ιστορικῆς της ἐξελίξεως νὰ ὑποστηρίξῃ ἀτὶς μεγάλες ἀριστοκρατικὰς παραδόσεις τοῦ Βυζαντίου μετὰ τίς δύο μεγάλες φεουδαλικὰς βάσεις: γλώσσα, θρησκεία. . . Ἔτσι γιὰ πατριωτικούς λόγους φορτώνονται στὴ ράχη τοῦ ἔθνους παλιὰς ιδεολογίας μετὰ τίς ὁποῖες ἐνώνεται ἐδῶ καὶ κάμποσο καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἰδεολογία, ποῦ δὲν εἶναι καθ' ὅλα σύμφωνα, κι' ὅλ' αὐτὰ (ψευδοκλασικισμὸς

ψευδοβυζαντινισμὸς+ψευδοευρωπαϊσμὸς) συγκρινόμενα μετὰ τὴ σημερινὴ αῤωμαϊκὴ ψυχολογία μας» δίνουν τὴν πρωτοφανῆ καὶ φοβερὴ ἐκείνη ψυχολογικὴ καὶ πνευματικὴ σύγχυση, ἡ ὁποία στρεβλώνει τελείως καὶ διαστρέφει τὸ φυσικὸ αἶσθημα, ὡς ἀποτέλεσμα δὲ ἔχουμε τὸ ἀδύνατον δημιουργίας φυσικῆς ἐθνικῆς ιδεολογίας σύμφωνα με τίς σημερινὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ τὴν ἀστικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους. Ἐνῶσθ τὸ κανόνι τοῦ Μεσολογγίου βροντοῦσε καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ἐπαναστάσεως εἴταν ζωντανός, γεννήθηκαν εἰλικρινά, ζωντανὰ ἔργα, τὰ μόνον ποῦ θὰ μείνουν ἀθάνατα. Κατόπιν μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς «μεγάλῆς ἰδέας» καὶ τοῦ «ἐξελθισμοῦ» ἄρχισε ἡ κυριαρχία τοῦ «ψευδοκλασικισμοῦ» ἀπὸ τὴ μιά μεριά καὶ τοῦ «ψευδοβυζαντινισμοῦ» ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ φιλολογία τῶριζε στὸν «ψευδοκλασικισμὸν» παράγοντας ἔργα ψεύτικα, νεκρὰ στὴ σύλληψή τους: Βερναδάκης, Ραγκαβῆς κ. ἄ. Ἔστερα ἄρχισε νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ Βυζάντιον καὶ ἐν γένει ἀπὸ τὴν «ἐθνικὴν ἱστορίαν» προσπαθώντας νὰ δανειστῇ ἀπὸ τὰ βιβλία ἐνθουσιασμοῦ ποῦ δὲν ὑπάρχει πιά στὴ ζωὴ. Ἐννοεῖται κι' αὐτὰ τὰ ἔργα εἶναι θνησιγενῆ, ἐντελῶς ἀνίκανα νὰ ἐνθουσιάσουν κανένα, καταδικασμένα σὲ ἀμεσο θάνατον. Λίγοι αἰσθάνθησαν τὴν ψευτιά τέτοιαις ἐργασίας, περιωρίστηκαν στὴν ἐμπνευστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ νησιοῦ κι' ἔτσι διαφυλάξαν τὸ ὑλάχιστον τὴν εἰλικρίνειαν καὶ φυσικότητά τους. Ἄλλοι πάλι περιωρίστηκαν στὸν ὑποκειμενικὸν λυρισμὸν ὡς τὴ μόνον διέξοδο ἀπ' τὸ φαῦλον αὐτὸ κύκλον. Ἐννοεῖται σὲ τέτοια στενὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ὁ λυρισμὸς ἔφερνε ἀνάλογο μέγεθος καὶ ὄχι σπανίως στοιχεῖα ξένης εὐρωπαϊκῆς ἐπιδράσεως. —Μόλις τελευταῖα ἄρχισαν νὰ γίνονται τὰ πρῶτα δευτὰ βήματα κοινωνικῆς κωμωδίας ἀξίας τοῦ ὀνόματός της (Καρκαβίτσας, Καμπύσης κ.τ.λ.).

Ἄλλο «φυσικὸν» εἰλικρινὲς προϊόν τῆς ἐποχῆς μᾶς εἶναι ἡ «αῤωμαϊκὴ σάτυρα» τοῦ Σουρῆ, γι' αὐτὸ καὶ συγκεντρώνει τίς περισσότερας συμπάθειαι τοῦ ἔθνους. Αὐτὴ θὰ χρησιμεύσῃ ἀργότερον ὡς ἐνδεικτικὸν τῆς ἐποχῆς μᾶς, μὰ τῆς λείπει καὶ αὐτῆς ἐπὶ μεγαλεῖο τῆς ἀθανασίας, διότι τὴν ἐμπνέει ὄχι «ἰερά ἀγανάκτηση» ἀλλὰ ρωμαϊκὴ ἀδυναμία καὶ ἀστειότης χαρακτῆρος.

ΕΡΩΤΗΣΗ. Πῶς βγήκε στὴ μέση τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς καὶ ἐν γένει τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως;

α') ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσικῆ. Αἰτία εἶναι ὁ

Ψυχᾶρης, Πάλλης καὶ λοιποί. Ἄν δὲν εἴτανε αὐτοὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα γλωσσικὸ ζήτημα.

β') ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτικῆ. Γλωσσικὸ ζήτημα ὑπῆρχε πάντοτε ἐνῶσθ ὑπῆρχε διαφορὰ μεταξὺ ἐπίσημης καὶ λαϊκῆς γλώσσας. Ἄν δὲν παρατηρήθηκε αὐτὸ, οφείλεται σὲ συεχρῶς κοινωνικοὺς λόγους. Ἐνῶσθ τὸ ἔθνος περνοῦσε τὸ φεουδαλο ἀριστοκρατικὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς του(*) δὲν μποροῦσε νὰ γινή κανένας λόγος γιὰ λαϊκὴ γλώσσα. Καὶ ἀργότερα, ὅταν ἀπόχτησε τὸ σημερινὸν του ἀστικὸν χαρακτῆρα, οἱ λίγοι ποῦ ὑψώσανε τὴ φωνή τους γιὰ τὴ λαϊκὴ γλώσσα δὲν ἀκούστηκαν (Βηλαράς, Σολωμὸς κ. ἄ.) διότι τὸ γενικὸν ρεῦμα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπαναστάσιν ζητοῦσε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν φεουδαλικῶν παραδόσεων τοῦ Βυζαντίου (γιὰ λόγους πολιτικούς). Μόνον ἀφοῦ πέρασε πολὺς καιρὸς κι' ἀπὸ τὴ μιά μεριά ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ γινόταν ὁλοένα ἀστικώτερη, ἀπὸ τὴν ἄλλη φαινόταν καθαρῶτερα τὸ «ἐνεδαφικὸν τῶν φεουδαλικῶν παραδόσεων», ὠρίμασε πλέον ἐντελῶς ἡ ἀνάγκη γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐδῶ ἀναφάνηκαν εὐγλωττοὶ καὶ συστηματικοὶ ἀπολογηταὶ τῆς μητρικῆς μᾶς γλώσσας: Ψυχᾶρης, Πάλλης, Ἐφραλιώτης κ. ἄ. Αὐτοὶ εἶναι ὄχι ἡ αἰτία ποῦ ἐδημιούργησε τὸ «δῶθεν γλωσσικὸ ζήτημα ἀλλὰ οἱ εὐγλωττότερον διατυπώσαντες» τὴν ἀνάγκην

(*) Καὶ τώρα πρέπει νὰ καυτηριστοῦνε ἐμμελίκτα ὅλα τὰ ἀνώμαλα φαινόμενα καὶ ἀπειρήθημα ἐλαττώματα ποῦ μᾶς φορτώσανε στὴ ράχη ἀπὸ τὴ μιά μεριά τὸ «φεουδαλικὸ δουλοπρεπο παρελθόν» κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ μεταπατριωτισμὸς μετὰ τοὺς δύο ἀναποφεύκτους δορυφόρους του φεουδοκλασικισμὸν καὶ ψευδοβυζαντινισμὸν. Γιὰ ἐν ἀληθινῶν καλλιτέχνων, παρουσιάζεται ὅλοκον ἀνεξάντλητον, γιὰτί τέτοια σύγχυση, διαφθορὰ καὶ σαπίλα δὲν ἔχει ματαίωθ ὁ κόσμος ὡς τὰ τώρα. Μόνον ἡ γιομάτι ἀντιφάσεις σαφῆ νεολαία μᾶς μποροῦσε νὰ ἐμπνεύσῃ σειρά κοινωνικῶν δραμάτων καὶ κωμωδιῶν. Ἄμ' ἀπομεινάρια τοῦ φεουδαλισμοῦ ποῦ προκαλοῦνε τὴν πᾶλη τῶν δύο γενεῶν καὶ διληθηματίζει τὴ ζωὴ, σὲ τῶσαις γενναῖαις νεαρῆς ὑπάρξεαι! Ἄμ' ἡ πολυπαινεμένη, μᾶς «πατριρχικὴ ἠθικὴ» ποῦ μᾶς βουτᾶ ὅλους στὸ βορβόρον τῆς ἀκαθαρτότερης διαφθορᾶς! Ἄμ' ἡ αἰώνια σκληριὰ τῆς Ἑλληνίδος; Ἄμ' τὸ Ἀκύριον μετὰ τοὺς ἑλλωτῆς του! Καὶ μόνον αὐτὰ; Ὁκεανὸς θεμάτων, φτάνει μόνον νὰ μπορεῖ κανένας νὰ τὰ βλέπῃ καὶ νὰ γῆ τὸ θῆρος νὰ τὰ θίξῃ. Κ' ἐδῶ χρειάζεται ὄχι μόνον δυνατὴ ἀνάλυσις καὶ ἀντοναλύσις, ἀλλὰ καὶ εἰλικρινῆς ἀγάπη στὸν ἑθνοπο, κοινωνικῆς ἐνθουσιασμοῦ καὶ πρὸ πάντοτε δυνατῆς χαρακτῆρος ποῦ μπορεῖ νὰ ῥῆθῃ σὲ διάστασιν μετὰ τόσο δυνατῆς παραδόσεαι καὶ ψέματα. Μόλις φανοῦνε τέτοιοι χαρακτῆρες, ἂν βασιλέψουν στὴ φιλολογία μᾶς λαμπρῆς ἡμέρας καὶ ἂν δημιουργήθῃ φυσικὴ, ζωντανὴ νεοελληνικὴ φιλολογία.

τιές, ἀμέντη, ἔχτες καὶ μάλιστα σήμερα, τὴν ἄφρασα νὰ μοῦ τίς ἀμυρὴ δίκως φωνίτσα νὰ βγάλω. Πῆγε θεόγλυκα τὸ πρᾶμα. Τὸ πρῶν, ἀφοῦ λομπροκοιμήθηκα, ἡ θερμοκρασία, 36°. ἀπόψε 37°. Ἐχτες, μιά κενωσιὰ καὶ μόνον δὲ σηκώθηκα διόλου σήμερα καλε ἄλλη μιά, κ' οἱ δύο ἐξαιρέσεις. Παίρνω πάντα μιά μορφιά ὅλα τὰ γιατρικὰ μου. Λίγο λίγο, θέρξῶ, κι ἀγάγια γάγια θὰ στρώσουνε ὅλα. Δὲν πονῶ διόλου καὶ μοῦ φαίνεται μιά γλύκα. Τελειώνω, γιὰτί πρέπει νὰ πλαγιαίσω. Τὸ γραμματακι μου σὰς τῶγραφα δῆξω, κομματικῶς, πότε τὴ μιά φρασούλα, πότε τὴν ἄλλην. Ὅλους δλοτρώφερα σὰς φιλω μετὰ τὴν καρδιά μου. Ναι, γλήγορα καὶ στὸ σπῆτι. Ἄχ! τί χαρὰ. Τὸ εἶδα καὶ στὸνειρό μου τὴν περασμένη τὴ νύχτα»

« Πολυχαπημένε μου ἀφέντη, τοῦ μηνῶσε καὶ τὸ σάββατον τρεῖς, ἦρθε ὁ κ. Κούρης, μὰ ἦρθε ἀργά, λοιπὸν θῆρις θὰ σὰς δηγνῶ τί μᾶς εἶπε. Ἀξιόλογη νύχτα, καθὼς πάντα, θερμοκρασία, τὸ πρῶν, 37°3, τὸ βράδι, 38°. λαμπρὴ ὄρεξις τὸ μεσημέρι, μιά καλὴ σούπα ταπιόκα, μιάν ἀλάκιερη κομποσιτέρα κρέμα καὶ καφέ. Δὲ σηκώθηκα σήμερα. Κοιμῶμαι κάμποσο καὶ τάπόγεμα. Πόνος κανένας μόνον κάπου κάπου ἓνα σφίξιμον τοῦ στομαχιοῦ καὶ λίγος πονόλαιμος. Ἀλήθεια, ἡ φρούσα πολὺ δὲ με πειράζει βγαλί-

νει πάντα πολὺ ἔμπου, μὰ λένε πῶς εἶναι καλὸ νὰ βγίνη, νὰ μὴν καθεταί μέσα. Σ' ὅλους σας τὰ φιλιὰ μου.»

Ὁ Ἄντριεας, σὰ διαβάσε κι ἀποδιάβασε τὸ γράμμα τῆς κεριακῆς, τέσσερις τοῦ Μάρτη, βέβαια δὲν τὸ φανταζότανε πῶς εἴτανε τὸ στερονὸν ποῦ λάθκινε ἀπὸ τὸ Μπ., πῶς ὁ κίντυνος, ὅπως ἔλεγε ὁ κ. Κούρης, ζῶγανε ἀνήξερὰ τους. «Ἀφέντη μου πολυχαπημένε. Εἶμαι πλαγιασμένη καὶ σὰς γράφω στὸ κρέββατι. Δὲ θελω σήμερα νὰ σηκωθῶ. Δὲ θὰ ἤθελα νὰ σηκωθῶ ποτέ μου, ἂν ἔκανα τὸ δικὸ μου κέφι. Ἄχ! εἶναι ἰδέα παράξενη νὰ λένε πῶς πρέπει κανεὶς νὰ σηκώνεται καὶ καλὰ. Ἐγὼ βρίσκω πῶς μὴ σκοντας στὸ κρέββατι δυναμώνει κανεὶς πολὺ περισσότερο. Καὶ νὰ σὰς πῶ, ἡ ράχη μου καὶ τὰ σπυρᾶκις της πηγαίνουνε τὸ ἴδιον, νὰ σηκώνουμαι τρεῖς τέσσερις ὥρες τάπόγεμα ἢ νὰ μὴ σηκώνουμαι διόλου. Καλέ, τὰ φέρουνε ἀρτὰ οἱ νύχται, τὸ μακρὸς τῆς ἀβρόστιας καὶ προπάντων ἡ λιγνάδα. Ἦρθε χτες ὁ κ. Κούρης μετὰ τὸ Σεβιλιά, κ' ἡ Βιχτώρια θέλησε νὰ μοῦ κοιτάξουνε τὴ ράχη. Τὴν εἶδανε καὶ εἶπανε ῤητὰ πῶς δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ τὰλλάξουμε γιὰ τὴν ὥρα, μάλιστα μετὰ τὸ νερὸ ποῦ ὁλοένα τρέχει κι ἀνεβαίνει ὡς ἐκεῖ, ἀφοῦ κ' οἱ χειρουργημένοι ἀπὸ τὴ

λιγνεψὴ τους παθάνουνε τὰ ἴδια καὶ δὲν παθεῖ τὸ κακὸν παρὰ σὲν παχύνουνε. Πρέπει λοιπὸν καὶ γὼ νὰ προσμένω. Ἐπειδὴ πάντα με σφίγγει λιγνάκι καὶ τὸ σφίξιμον τὸ λέει ὁ κ. Κούρης πῶς εἶναι ἀπὸ τὸ λιγνὸ, μὰ δὲ φροντίζει ὁ ἴδιος γιὰ λιγμούς, εἶδα σήμερα τὸ πρῶν ἓνα συνάδερφόν μου, τὸν κ. Μπόνην—ἀφέντη, νὰ λογαριάσετε εἶναι ὁ εἰκοστός γιὰτρός ποῦ βλέπω—λοιπὸν ὁ κ. Μπόνην με λαιμοσκόπησε καλὰ καλὰ μετὰ τὸ καθρεφτάκι καὶ εἶπε νὰ ξαχνίζουμαι τρεῖς φορὲς τὴ μέρα μ' ἓνα ξαχνιστήρι, ὅπως ἔχει κιόλας ἓνα ἐδῶ με κατράμι τὸ βάζετε καὶ βράζει, ξακολουθεῖ νὰ βράζῃ ὅσο θέλετε, δηλαδή ὡς τὴν ὠρισμένη στιγμὴ ἀπὸ τὸ γιὰτρός κι ὡσπου πιά τὸ σθῆσετε. Ἀφέντη μου, παρατηρῶ πῶς ἐνῶ σὰς γράφω, κοιμῶμαι κ' ἡ πέννα μου κάνει σωρὸ σκουνοφυλιές. Ὁ κ. Κούρης μοῦ εἶπε χτες πῶς ἔλαβε γράμμα δικὸ σας. Πολύ, μὰ πολὺ καλὴ νύχτα στάθηκε ἡ φεσινὴ μου θερμοκρασία, 36°8. Μετὰ τίς ὕγκοκεντιές τὰ πάμε περίφημα ἢ Βιχτώρια σασιτισμένη ποῦ τίς παραδῆχουμαι τόσο ἔφοκα, τόσο ξέθαβξκ. Τάπόγεμα, ἦπια μιά σούπα ταπιόκα, μὰ δὲ φαντάζεστε τί μπόλικη δὲν τὸ πιστεδα ποτέ μου πῶς θὰ φτάτω στὸ τέλος. Ἀπόψε, 37°1. Κενωσιὰ ὡς τὴν ὥρα καμιά. Μὰ τώρα κενώνουμαι μιά φορὰ κάθε μέρα. Νὰ πῆτε

γλωσσικής μεταρρυθμίσεως, η οποία είχε πια ώρι-
μάση. Θα θριαμβεύσει δὲ τελείως ἡ δημοτικὴ ὅταν
ἔλο τὸ ἔθνος πεισθῆ γιὰ τὸν οὐτοπισμὸν τῶν φεουδα-
λικῶν βυζαντινῶν παραδόσεων καὶ ἡ πραγματικότης
δείξει ὄχι μόνον πόσον ἀνωφελεῖς ἀλλὰ καὶ πόσον ὀ-
λίθριες εἶναι.

ΕΡΩΤΗΣΗ. Ποιά εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ὑπερίσχυ-
σε ἡ καθαρεύουσα;

α') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ μεταφυσική.** Ὁ Κοραῖς καὶ
οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους. Αὐτοὶ δείξαν κατὰ
δρόμον καὶ τὸ ἔθνος τοὺς ἀκολούθησε.

β') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική.** Ὁλη ἡ ἱστορικὴ
ἐξέλιξις τοῦ ἔθνους ὑπαγόρευσε καὶ μετὰ τὴν ἐπανά-
στασιν τὴν ἐξακολούθησιν τῶν βυζαντινῶν παραδό-
σεων μὲ τὶς δύο ἱστορικὰς βάσεις: γλῶσσα καὶ θρη-
σκεία. Ὁ Κοραῖς καὶ οἱ λοιποὶ ἀδιδάσκαλοι ὡς
ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν δὲν μπόρουσαν παρὰ νὰ σκέπτον-
ται ἕμοια καὶ ἀσυνείδητα νὰ κραταυροῦν ἀπὸ τὸ
γενικὸν ρεῦμα. Δίγες ἐτακτες ἐξαιρέσεις (Βηλαράς-
γλῶσσα, Καίρης-θρησκεία) οὔτε κἀν ἀκούστηκαν ἀπὸ
τὸ ἔθνος, ὃ τελευταῖος μάλιστα καταδιώχθη. Ἐ-
τσι παθαίνουν ὅσοι «προτρέχουν τῆς ἐποχῆς τῶν».

ΕΡΩΤΗΣΗ. Ποιά εἶναι ἡ αἰτία τῆς σημερινῆς
ἀνωμαλίας καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος;

α') **ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ μεταφυσική.** 1) Ὁ Τρικού-
πης, ὁ Δηλιγιάννης καὶ ἐν γένει οἱ πολιτικοὶ μας.

2) Ἡ δυναστεία καὶ οἱ αὐλικοί.

3) Τὸ πολίτευμα.

4) Ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα.

5) Ὁ διεφθαρμένος τύπος, κ.τ.λ. κ.τ.λ. κ.τ.λ.

β') **ΑΠΑΝΤΗΣΗ διαλεκτική.** Ἡ σημερινὴ Ἑλ-
λάδα παρουσιάζει τὸ πολυπλοκώτερον ὡς φαινόμενον
τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Γιὰ νὰ τὴν καταλάβου-
με καλὰ πρέπει νὰ γνωρίζουμε τὸ παρελθόν τῆς, ὅλη
τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλλ. ἔθνους, τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν
ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἐδῶ θὰ ἴδουμε ὅλη τὴν ἐξέ-
λιξιν τοῦ μὲ τὶς ἑκατὲς περιόδους, καὶ τὶς ἀπότο-
μες ἀλλαγὰς κτλ. Ἐδῶ θὰ καταλάβουμε πῶς τὸ
φεουδαλικὸν στὴν ἀρχὴ ἑλλ. κράτος κατάντησε στὸν
κικρὸ τῆς δουλείας «ἡμιφεουδαλικόν», ὅστερ ἀνά-
πτυξε πλοῦσιον ἀστικὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια καὶ μᾶς
ἔδωκαν κυρίως τὴν ἐπανάστασιν, καὶ κατόπιν τὴν
ἀστικὴν Ἑλλάδα, πῶς ἕνωσε μὲ ὅλες τὶς κοινωνικὰς αὐ-
τὲς ἀλλαγὰς τὸ ἔθνος γιὰ λόγους πολιτικούς ἐνωου-
σε νὰ βρασταῖ τὶς φεουδαλικὰς ἱστορικὰς παραδό-
σεις καὶ τὶς παλαιὰς ἰδεολογίας. Πῶς ἀπ' ὅλα αὐ-
τὰ γεννήθηκε γενικὴ σύγχυσις κοινωνικὴ καὶ ἰδεολο-

γική πῶς ἀποτέλεσμα τῆς συγχύσεως εἶναι: ἡ ἀνε-
ξέλεγκτη κυριαρχία καὶ οἱ καταχρήσεις τῆς πλου-
τοκρατίας, τὸ ἀσύστακτον καὶ ἀπαίδευτον τοῦ λαοῦ,
ἡ ἐλλείψις πάλης καὶ ζωῆς, καὶ τέλος ἡ συγκεχυ-
μένη ψυχολογία καὶ οὐτοπιστικὴ δρᾶσις τοῦ ἀνε-
πτυγμένου κόσμου. Γενικώτερον δὲ ἀποτέλεσμά: ὅλα
τὰ σημερινὰ κακά. Περισσότερα ἴδ. «τὸ κοινωνικόν
μας ζήτημα».

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ εἶναι, πιστεύω, ἀρκετὰ
νὰ δείξουν καθαρὰ τὴν διαφορὰν μεταξὺ «τοῦ μεταφυσικοῦ
καὶ διαλεκτικοῦ τρόπου τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τὰ
κοινωνικὰ φαινόμενα». θὰ καταλάβετε ἐπίσης καὶ τὴν
διαφορὰν τοῦ μᾶς χωρίζει. Ἐγὼ εἶμαι καθ' ὀλοκλήριον
διαλεκτικός. Σεις, ἂν δὲν ἀπατώμαι, στὰ
περισσότερα τοῦλάχιστον, μεταφυσικοὶ. (Ὅπως καὶ
ὅλη ἡ Ἑλλάς καὶ οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι ἐν γέ-
νει). Ὁ καταλαβαίνετε τώρα γιατί καὶ ἡ τακτικὴ
μας πρέπει νῆναι διάφορη. Ὅτι χτυπάτε σεῖς, εἶ-
ναι γιὰ μὲνα μόνον ἓνα σύμπτωμα, ἓνα μικρὸ μέρος
ὀλοκλήρου ἱστορικοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὅποιον ἐγὼ
θεωρῶ τὴν κεντρικὴν αἰτίαν καὶ πηγὴν τοῦ κακοῦ. Ἐνό-
σφ αὐτὸ στέκεται στερεὰ, ὅλα θὰ πᾶν στραβά καὶ
ἀνάποδα καὶ τὸ ἔθνος πολὺ ἀκριβὰ θὰ πληρῶσιν μὲ
μῆρα τὴν αὐταπάτην καὶ τὸν ὑπνωτισμὸν του. Ἡ ἀ-
ναγέννησις θάρχησις ὅταν χτυπηθῆ ὀλοκλήρως τὸ οἰκο-
δόμημα ἀπ' ὅλες τὶς μεριὰς μὲ δυνατὰ, ἀλύπητα
χτυπήματα. Τὸ πῶς δὲ πρέπει νὰ χτυπηθῆ τὸ οἰ-
κοδόμημα, γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε ἄλλῃ φορᾶ.

Γένα τῆς Γερμανίας.

Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ

Ἡ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Στὸ μεγαλοφάνταστο Ἀργόρην Ἑφταλιώτη.

Κάθετ' ἡ κόρη σὴν κρεβατὴ καὶ φαίνει
λευκὸ παννὶ γιὰ τὰ προικιά της τραγουδώντας.
Ὁ νοῦς της ξεπετάει, πάει στὰ ξένα
Ἐκεῖ ποῦ εἶν' ὁ νῖος ὁ σαουκὸς της.
Τὶ ἄμορφ' ἀπ' τὰ ξένα θὰ γυρίσῃ
Σὲ λίγο καὶ βραδιὴν εὐτυχισμένη
Νυφοῦλα θὰ νὰ μπεῖ σὴν ἐκκλησία
Στὸ πλὴν ἐκείνου ποῦ λαχταράει.

Ὁ ἥλιος ποῦ σὴν ὄψη καταβαίνει
Βλέπει τὴ κόρη τὴ γλυκεῖαν ποῦ φαίνει
Καὶ λαχταράει, ζητάει νὰ τὴν ἀγγίσει
Καὶ στέλνει τὶς ἀχτίνες του καὶ τὴν ἀγγίζει
Καὶ τὴ χαϊδεύουν, τὴ χαϊδεύουν, τὴ φιλοῦνε.

Κι ἀπ' τὰ φίλῳ τὰ ὀμόξανθα μαλλιά της
Ποῖναι στὸν ὤμῳ της χυτὰ λαμποκοποῦνε.

Καὶ λέει ὁ ἥλιος μὲ τὸ νοῦ του, βλέποντάς την:
— «Ἀπόψε εἶν' ἀργά, νύφη πανόμορφη,
Περίμενε μὲ τὸ πουρνὸ θὲ νὰ γυρίσω,
Θὲ νὰ σοῦ φέρω ρόδα νὰ στελλῶ σε'
Καὶ τὸ παννὶ νὰ βάλεις ὀπὸ φαίνεις,
Τὸ κάταστρο παννὶ σου τὸ χυτὸ,
Νὰ πέσουμε μαζί' πὰ στὸ κρεβάτι
Στοῦ ὕμνατον τὸ κρεβάτι...» Ἀχ μὲ πλάνεψες

Κι ἀπὸ τὸ δρόμον τὸν ἴσῳ, μ' ἔχεις
Ξεστρατωμένο, ὄμορφη κοπέλια,
Ἄκουε, νὰ μὲ προαμένεις τὸ πουρνὸ
Ντυμένη μὲ τὸ κάταστρο παννὶ σου
Ποῦ φαίνεις, τὸ παννὶ σου τὸ χυτὸ.

Ἄργετ' ὁ ἥλιος νάρθει στὰ Οὐράνια
Καὶ κιάθει τὴν αἰτία ἡ γριὰ
Ἡ μάνα του ποῦ τὸν προαμένει κι ἀρχινάει
Καὶ βλαστημάει τὴν ὄμορφη κοπέλια
Ποῦ σάστεισέ τον ἀπὸ τὸν ἴσῳ δρόμον.

Ὁ ἥλιος τὸ σκοτάδι διαπερνᾷ
Καὶ μὲ τὴ ρόδα ἔρχεται στὰ χέρια
Καὶ πάει τῆς παρθένας καὶ χτυπᾷ
Τὸ παραθύρι... Μὰ τί βλέπει; νεκροκέρηνα
Καίνε μπροστὰ της καὶ ἐκείνη ζαλωμένη
Σὲ κάσσα ἄσπρη κολέται γρυμένη
Μὲ τὸ αὐτὸ ὀπὸ φαίνε παννὶ
Μὲ τὸ λευκὸ παννὶ νὰι στολιωμένη.

Καὶ μύσκετ' ὁ ἥλιος καὶ κοιτάζει την,
Κι ἀπ' τὴν ἀργάτη τὴν πολλὴν ποῦ καίει
Ἀλλάζει δρόμον κείνη τὴν ἡμέρα.
Ὅλη τὴ γις σκεπάζουν μαῦρα γνήφη
Καὶ φεύγοντας ὁ ἥλιος κλαίει, κλαίει,
Καὶ ὁ βορᾶς ὀπὸ φουάει μανιωμένα,
Ἄρπαι τὰ δάνκια του καὶ τὰ φέρνει
Βροχὴν, νερολοπὴν στὸν κόσμο κάτω.

Σμύρην VII 1907.

ΓΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Ὁ δάσος κ' ἡ ἀναδουλειά.

Ὁ λαὸς μας ἔχει καὶ περρχει τὰ μὲ — ος οὐδέ-
τερρ οὐσιαστικὰ κ' ἔπεσε ὄξω ὁ Δῆμος Νησιώτης!)
λέγοντας πῶς «Ἄρρὸν δὲν ἔχει οὐδέτερον ὁ λαὸς μὲ
— ος κτλ». Μὰ ἐπίσης εἶναι βεβαίωτατος πῶς ὁ ἀρ-
ρσενικὸς τύπος ὁ δάσος εἶναι λαϊκώτατος καὶ γραμμα-

1) Κοιτάξτε τὸ Νουμάκον ἀπὸ τὸν 250, «Χωριτικὰ γράμ-
ματα».

τῆς ἀδερφῆς μου ἡ πῆτις τῆς κυρίας Ἄνας νὰ τῆς
πῆ πῶς μπορεῖ νὰ μοῦ γράσῃ. Δὲ θὰ τῆς ἀποκρίνου-
μαι καὶ τὸ ξέρετ' εἰμένα ὅμως, ἂν ἀρχίσῃ καὶ μὲ
γράφει: δύο φορὰς τὴν ἑδομάδα, νὰ μοῦ λέρη τί γίνε-
ται σπιτί, θὰ μὲ διασκεδάσῃ. Πᾶω νὰ κοιμηθῶ σὴν
τὸ μικρὸ γατάκι, ὡσπου νὰ φέρουνε στίς ἔξῃ τὸ φα-
γί. Μὲ τὴν καρδιά μου ὄλους σὰς φίλῳ καθὼς καὶ
σὰς ἀγαπῶ. Κατινούλα.»

Τὴ δεφτέρα, πέντε, τὸ μεσημέρι, ἔλαβε ὁ Ἄν-
τρέας τὸ γράμμα τῆς Κατινούλας καὶ τὸδεῖξε τῆς
Ἄνας, ἅμα καθῆσανε σὴν τραπεζαρία. Τὸ βράδι,
ποῦ καθῆσανε πάλε στὸ τραπέζι γιὰ τὸ γέμα, τοῦ
φέρουνε ἄξαφν τὸ τελέγραφο. Τὸν ἀνοίγει μάνι μάνι
ἀπὸ τὶς ἔξῃ καὶ πενήντα. «Νύχτα μακάρια! 36°3,
37°. Τάπόμεμα, μεγάλη μεγάλη ἀδυναμία. Πᾶω
νὰναπαφτώ.»

Ἐῖτανε ἡ ὄρα ἐφτάμισῃ. Τὸ τραῖνον γιὰ τὸ Μπ.
ἐφεβγε στίς ὀχτώ καὶ τριάντα πέντε. Δὲν ξέρω γιατί
τοῦ φάνηκε τοῦ Ἄντρεᾶ πῶς ἔπρεπε γλῆγορα γλῆ-
γορα νὰ πεταχτῆ. Δὲν τοῦ τὸ συμβούλεβε ἡ Ἄνα.

— «Ἡ Κατινούλα μας τίτοια εἶναι: σήμερις
ἀχαμνὰ κι ἄβριο καλὰ. Μὴ ζαλλίσεσαι.»

Ὁ Ἄντρεᾶς δὲν τὴν ἄκουσε. Ἀνέθηκε σὴν
κάμερῃ του, κατέθηκε στὸ ἐργαστήρι του, μάζωξε

μάνι μάνι ὅτι μπόρεσε, τᾶβαλε ὅλα στὴ βαλίτσα του,
ἔτρεξε στὸ σταθμὸν, πήδηξε μέσα στὸ βαγόνι, τὴ
στιγμὴ ποῦ ξεκινούσε τὸ τραῖνον. Ἀπὸ τὴ θέση του
λές καὶ σκουνοῦσε τὴ μηχανή, νὰ κάμη, νὰ προκά-
μη. Ἀλάλητη θλίψις τοῦ πλάκωνε τὰ στήθια. Δεινὸ
προαίστημα τὸν τρέλλαινε. Τὸν τράνταζε ἀζήγητη
τρομαρά. Ἡ λέξις ἐκείνη ποῦ διάβαζε στὸν τελέ-
γραφο, «μεγάλῃ μεγάλῃ ἀδυναμία», τοῦ φάνηκε σὴν
τὸ στερνὸ καὶ ἡμερὸ ξεψύχισμα τῆς Κατινούλας, ἡ
στερνὴ τῆς ἀνάσα γλυκὰ ποῦ τοῦ τὴν ψιθύριζε τοῦ
ἀφέντη.

Ἐφτασε στίς ἑφτά τὸ πρωτὶ, ἄνω κάτω. Ἡ Κα-
τινούλα τὸν πρόσμενε. Τοῦ εἶχε τελεγραφήσει γιὰ νὰ
καταλάβῃ καὶ νάρθῃ. Καὶ πῶς νὰ μὴν ἔρθῃ; Ἀ-
λήθεια σὰ μῆνυμά της παρακονεμένο καὶ σιγανὸ εἶ-
τανε ὁ τελέγραφος ἐκεῖνος.

— «Ἀφέντη, δὲν ξέρω τί ἔχω. Δὲν ἔχω τίποτα.
Εἶμαι καλὰ καὶ δὲν εἶμαι. Νά, τὴν ἀνάγκη σας ἔ-
χω καὶ σὰς φώναξα.»

Ἐμαθε ἀπὸ τὴ νοσοκόμα πῶς πέρασε ἀνήσυχη
ὅλη τὴ νύχτα. Γιατί; Ἐσκυφε ἡ Βιχτώρια τὸ κε-
φάλι.

— «Κακὰ σημάδια ἔχουμε. Δὲ θὰ βρασταῖ, τοῦ
ψιθύρισε σιγὰ. Ἡ ἀδυναμία!.....»

Πρόστειξε ἀμέσως ὁ Ἄντρεᾶς νὰ φέρουνε τὸ για-
τρό, τοὺς δύο γιατροὺς.

Ζύγωσε καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι. Ἀνήσυχη πάν-
τα κυλιότανε ζερῶ καὶ δεξιὰ ἡ Κατινούλα.

— «Τὶ καλὰ, τί καλὰ ποῦ σὰς βλέπω, ποῦ σὰς
ἔχω! Δὲ μὲ μέλει πῶρρ καὶ νὰ πεθάνω.»

— «Μὰ τί ἔχεις, παιδάκι μου, καὶ μιλεῖς ἔτσι;
Ποῦ νὰ πεθάνῃς, ἀπὸ εἶμαι πλάγι σου;»

Χαμογέλασε μὲ στανιὰ στανιὰ κ' ἠσύχασε.

— «Ἀφέντη, τοῦ λέει ἀπὸ εἶμαι λιγχνὴ ἀκί-
νητη καὶ χωρὶς μιλιὰ, νὰ, τὸ ἔμπυο ἀπὸ ποῦ ὀ-
λοένα βέει ἀπὸ τὴ φούσκα μου, τὸ ἔμπυο ἀπὸ μὲ
τρομαξεί. Τὸ φοβῶμαι. Καὶ πάντα μου φοβοῦμαι
πῶς δὲ βγαίνει ἀρκετό. Ὁ μὲ σκοτώσῃ. Νὰ μοῦ τὸ
βγάλτετε.»

Ὁ Ἄντρεᾶς ἀνατρίχιασε. Ἀχ! ἡ φούσκα, ἡ
φούσκα! Τὸνειωσε ἀστροπελικὸς πῶς ὅλη τῆς ἡ ζωῆ,
πῶς ὅλο τὸ δράμα, τίτοια ὄρα, παιζόντανε στὸ θέα-
τρο ἐκεῖνο τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ κλεισμένο, ποῦ δὲν ἔ-
νοιγε, ποῦ δὲν ἀπορρλάκωνε μέσα του τὸ Χάρο καὶ
πῶς ὁ Χάρος ἀπὸ μέσα θὰ τὴν ἔτρωγε, σὴν τὸ
σκουλήκι. Ἄγριψε τώρα τὸ θεορὸ καὶ τὴν ἠσυχία
τῆς δὲν ἔβρισκε ἡ κακομοῖρα. Ὁ Ἄντρεᾶς ἀπὸ κον-
τὰ τῆς δὲν τὸ κουνούσε. Ἡ γλυκεῖαν τοῦ ἡ παρρ-